

Název projektu (programu)	Kariérové poradenství v ČR (Součástí projektu je participace na nadnárodním projektu OECD Review of Career Guidance Policies)
Datum zahájení projektu	srpen 2002
Datum ukončení projektu	listopad 2003
Hlavní koordinátor projektu	<u>RNDr. Libor Berný</u> - národní koordinátor projektu OECD, vedoucí oddělení <u>kariérového poradenství</u>
Hlavní řešitel v NÚOV	<u>PhDr. Helena Úlovcová</u>
Spoluřešitelé projektu v NÚOV	<u>Mgr. Milena Bubíková</u>
Ostatní partneři	<u>Institut pedagogicko-psychologického poradenství</u> <u>Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR - Správa služeb zaměstnanosti</u> <u>Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR</u> <u>Národní vzdělávací fond</u>
Cíle projektu	Cíle projektu bylo analyzovat současný systém kariérového poradenství v ČR, popsat jeho základní omezení a problémy na systémové úrovni a identifikovat rozvojový potenciál v systému. Projekt vytvořil soubor opatření a aktivit zaměřených na stabilizaci, standardizaci, posílení a rozvoj kariérového poradenství a formuloval národní politiku v oblasti kariérového poradenství. <u>>více</u> <u>aktivity projektu OECD</u>
Výstupy (zprávy, studie aj.)	<u>Celkové výstupy projektu</u> <u>Výstupy OECD</u> :: Návrh národní politiky rozvoje kariérového poradenství v ČR (pdf) :: <u>Národní dotazník</u> (vybrané kapitoly) :: <u>Výzkum služeb kariérového poradenství a potřeb jeho klientů na základních a středních školách v ČR</u> (souhrnná zpráva)

:: [Výzkum podpory poradenského systému a jeho vazeb s dalšími partnery \(pdf\)](#)

:: [Kariérové poradenství v ČR - přídavná šetření](#)

:: [TEMATICKÉ STUDIE OECD](#)

:: [Národní zpráva - Rakousko](#)

:: [Národní dotazník - Německo](#)

:: [Národní dotazník - Finsko](#)

Další informace

Další informace lze získat na webových stránkách projektu OECD [Review of Career Guidance Policies](#).

Zajímáte se o podrobnosti? Chcete se zapojit?
NÚOV; Libor Berný
Tel. 274 862 251
Fax. 274 863 80
e-mail: berny@nuov.cz

VÝZKUM PODPORY PORADENSKÉHO SYSTÉMU A JEHO VAZEB S DALŠÍMI PARTNERY

Výzkum podpory poradenského systému a jeho vazeb s dalšími partnery ([pdf](#)) je výzkum založen na kvalitativní analýze výsledků zpracování tzv. národního dotazníku vyplňovaného jednotlivými experty v poradenských službách v České republice a na hodnocení výsledků zpracování přídavných šetření v projektu Kariérové poradenství v České republice.

:: Obsah ::

- 1.** Popis systému poradenských služeb v České republice
- 2.** Opора poradenských služeb v soustavě zákonů, nařízení, vyhlášek a prováděcích předpisů
- 3.** Finanční podpora poradenských služeb
- 4.** Metodická a vzdělávací podpora poradenských služeb
- 5.** Informační podpora poradenských služeb
- 6.** Podpora profesních organizací
- 7.** Podpora dalších aktérů v poradenských službách

Příloha: Vazby školy na další poradenské subjekty - spolupráce s ostatními partnery při realizaci kariérového vzdělávání a poradenství

Zajímáte se o podrobnosti? Chcete se zapojit?
NÚOV; Libor Berný
Tel. 274 862 251
Fax. 274 863 80
e-mail: berny@nuov.cz

Výzkum podpory poradenského systému a jeho vazeb s dalšími partnery

Obsah :

Výzkum podpory poradenského systému a jeho vazeb s dalšími partnery.....	2
1. Popis systému poradenských služeb v české republice.....	3
2. Opora poradenských služeb v soustavě zákonů, nařízení, vyhlášek a prováděcích předpisů.....	5
3. Finanční podpora poradenských služeb.....	9
4. Metodická a vzdělávací podpora poradenských služeb.....	10
5. Informační podpora poradenských služeb.....	12
6. Podpora profesních organizací.....	13
7. Podpora dalších aktérů v poradenských službách.....	14
8. Závěr.....	15
Příloha Vazby školy na další poradenské subjekty – spolupráce s ostatními partnery při realizaci kariérového vzdělávání a poradenství.....	17

Výzkum podpory poradenského systému a jeho vazeb s dalšími partnery je výzkum založen na kvalitativní analýze výsledků zpracování tzv. národního dotazníku vyplňovaného jednotlivými experty v poradenských službách v České republice a na hodnocení výsledků zpracování přídatných šetření v projektu "Kariérové poradenství v České republice."

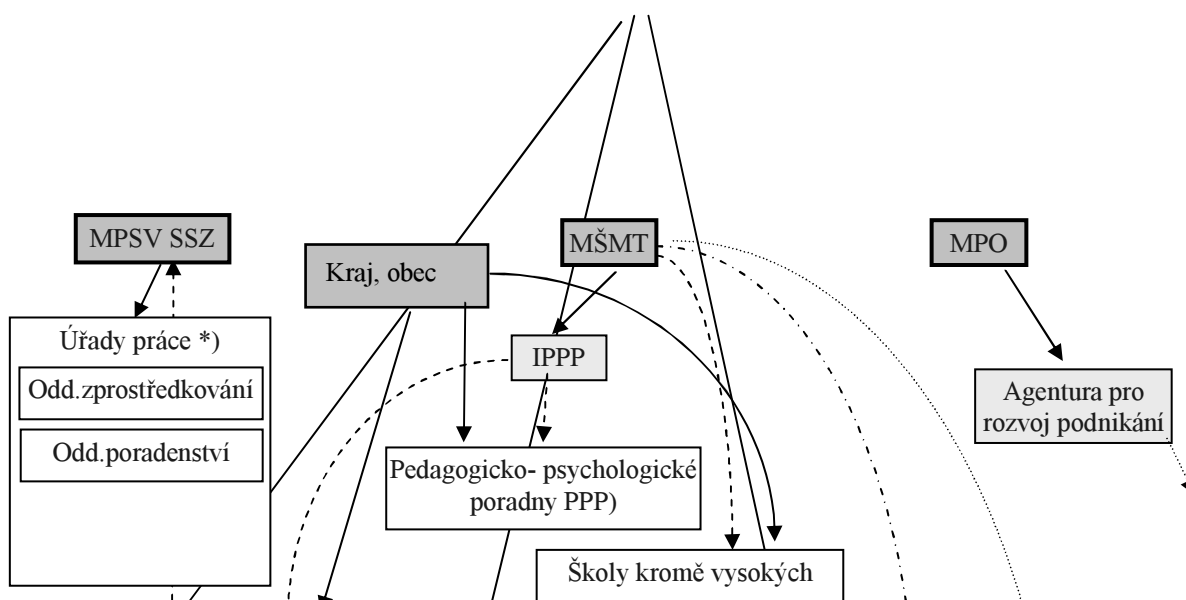
1. Popis systému poradenských služeb v České republice

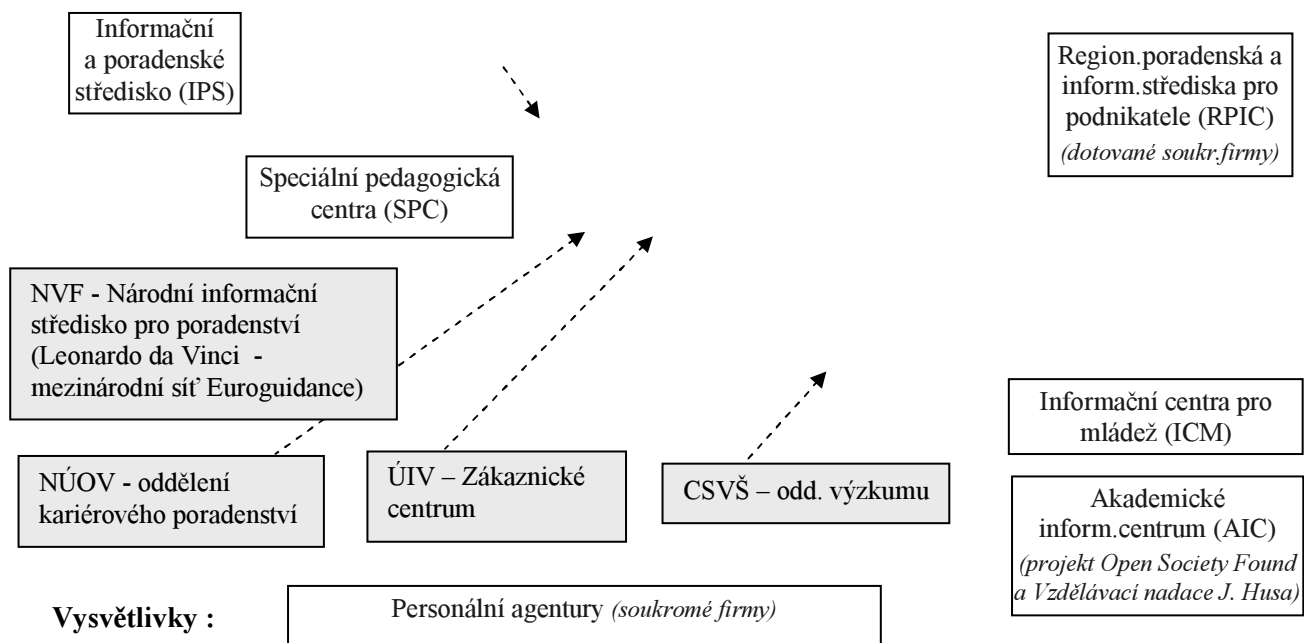
V České republice jsou poradenské služby v oblasti vzdělávání a zaměstnanosti rozvíjeny převážně v resortu práce a sociálních věcí a v resortu školství.

Poradenský systém v rámci resortu práce a sociálních věcí MPSV SSZ – Ministerstvo práce a sociálních věcí Správa služeb zaměstnanosti www.mpsv.cz/ssz je soustředěn převážně na řešení problémů přechodu mezi školou a prací nebo na nalezení či změny uplatnění na trhu práce (poradenství pro volbu povolání a zaměstnání, profesní poradenství).

Školský poradenský systém MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy www.msmt.cz je orientován na řešení problémů, se kterými se děti a mládež potýkají v průběhu svého studia (psychologické, pedagogicko-psychologické a studijní, výchovné a další související), při úvahách o změně či výběru dalšího vzdělávání.

Tyto systémy jsou doplněny poradenskými službami, které poskytují zaměstnavatelé, zaměstnavatelské svazy a které spadají do působnosti resortu Ministerstva průmyslu a obchodu MPO www.mpo.cz

Tmavě šedivé jsou řídicí instituce, šedivé jsou metodické instituce, bílé jsou vlastní poradenské instituce.

—————>
plná šipka znamená přímé řízení a financování

- - - - ->
čárkovaná šipka znamená metodickou pomoc

.....>
tečková šipka znamená částečné financování pomocí grantů a dotací

- · - · - ·>
čerchovaná šipka znamená financování, nikoliv přímé řízení

PORADENSKÝ SYSTÉM V PŮSOBNOSTI MINISTERSTVA PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ

Poradenská práce v oblasti trhu práce a zejména péče o nezaměstnané je rozvíjena teprve od roku 1990. Na úřadech práce, které jsou v každém okresním městě, byla zřízena Informační a poradenská střediska pro volbu povolání (IPS) a v současné době jsou postupně zřizována střediska bilanční diagnostiky.

1. **Instituce, které mají organizační a metodické úkoly:** MPSV (prostřednictvím Správy služeb zaměstnanosti), poradní sbor pro poradenství a 77 úřadů práce.
2. **Poradenská zařízení:** 77 oddělení rekvalifikací a informačně poradenských středisek a 15 středisek bilanční diagnostiky.
3. Více než 300 soukromých personálních agentur, které na základě žádosti získávají od MPSV povolení ke zprostředkování práce.

PORADENSKÝ SYSTÉM V PŮSOBNOSTI MINISTERSTVA ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Systém poradenských služeb, který před rokem 1989 organizačně vycházel z hierarchického uspořádání jednotlivých poradenských zařízení, neprošel prakticky výraznějšími změnami od roku 1978, kdy bylo pedagogicko-psychologické poradenství zakotveno ve školském zákoně č. 63/78 Sb.

Současný poradenský systém v působnosti resortu školství tvoří pět složek:

- 1) **Instituce, které mají organizační a metodické úkoly:** MŠMT, poradní sbor pro výchovné poradenství MŠMT a Institut pedagogicko-psychologického poradenství (IPPP), který byl zřízen MŠMT v roce 1994 www.ippp.cz . IPPP vydává periodikum Výchovné poradenství.
- 2) **Poradenská zařízení:** 101 pedagogicko-psychologických poraden (96 státních, 4 nestátní, 1 církevní), 35 nově zřízených speciálně pedagogických center, 1 poradenské středisko mládeže při Institutu dětí a mládeže a 48 vysokoškolských poraden.
- 3) **Jednotliví pracovníci působící přímo na školách:** výchovní poradci, školní psychologové (nově zaváděná funkce), školní speciální pedagogové, školní metodici prevence, školní kmotry, asistenti.
- 4) **Informační střediska pro mládež** , kde se soustřeďují vyčerpávající informace o vzdělávacích možnostech pro všechny věkové kategorie, tvoří asociaci ICM www.icmcr.cz
- 5) **Ústavy MŠMT – ÚIV** Zákaznické informační centrum, které poskytuje veřejnosti informace z oblasti vzdělávání, NÚOV – Centrum kariérového poradenství, poskytuje informace o středním a vyšším odborném školství.

V roce 1990 došlo k decentralizaci státní správy a samosprávy na 14 krajů a koordinace poradenských služeb v rámci školské soustavy na úrovni kraje je prováděna prostřednictvím **dlouhodobých záměrů rozvoje vzdělávání a výchovně vzdělávací soustavy jednotlivých krajů a výročních zpráv**. Pravidelné zpracovávání ukládá krajům novelizace zákona č. 564/1990 Sb. o státní správě a samosprávě ve školství. MŠMT pro tyto účely v září 2002 vypracovalo strukturu, které se mají kraje při zpracovávání obou dokumentů držet.

Koordinující mechanismus mezi ministerstvy, mezi různými úrovněmi státní správy ani mezi státní správou a dalšími aktéry neexistuje. Dohoda o spolupráci mezi Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR Správou služeb zaměstnanosti a Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR z 1.4.1997 nebyla plněna dle jejího znění a navíc postihuje spolupráci na úrovni ministerstev, nezasahuje do nižších úrovní.

Na centrální úrovni takové koordinační mechanismy vznikaly vždy pouze v rámci projektů Phare, Leonardo apod. Zástupci obou resortů i sociálních partnerů byli přizváni buď přímo do řešitelských týmů, nebo do řídicích komisí. Zřejmě nejširším partnerstvím resortů a sociálních partnerů je projekt Integrovaný systém typových pozic, který vytváří a udržuje na internetu přístupný informační systém o světě práce. Tento projekt řídí i financuje SSZ MPSV. Nejedná se ovšem přímo o koordinaci poradenských služeb, ale o tvorbu významného nástroje poradenských a zprostředkovatelských služeb.

Na místní či regionální úrovni existuje řada vazeb mezi úřady práce, školami, pedagogicko-psychologickými poradnami a některými sociálními partnery. Tyto vazby ovšem fungují především na bázi entuziasmu jednotlivců a jejich schopnosti iniciovat spolupráci a dát jí smysluplný rámec; jsou proto v různých lokalitách na různé úrovni.

Určitou koordinační meziresortní roli v některých aktivitách směřujících k poradenství sehrává NVF – Národní informační středisko pro poradenství.

2. Opора poradenských služeb v soustavě zákonů, nařízeních, vyhlášek a prováděcích předpisů

Cíle v oblasti politiky zaměstnanosti jsou zakotveny v zákoně o zaměstnanosti č. 9/1991 Sb., kde se uvádí : Úřady práce (ÚP) jsou územním orgánem státní správy s právní subjektivitou, jejíž nadřízeným orgánem je MPSV - Správa služeb zaměstnanosti (SSZ MPSV). **Jednou z jeho funkcí je poskytovat občanům poradenské služby spojené s hledáním zaměstnání, volbou povolání, odbornou výchovou a rekvalifikací;**

Státní politika zaměstnanosti v České republice zahrnuje zejména

- a) soustavné sledování a vyhodnocování situace na trhu práce, zpracování prognóz a koncepcí zaměstnanosti a programů pro další pracovní uplatnění zaměstnanců při velkých strukturálních a organizačních změnách a racionalizačních opatřeních,
 - b) bezplatně poskytovanou informační, **poradenskou a zprostředkovatelskou činnost,**
 - c) zřizování společensky účelných pracovních míst a vytváření veřejně prospěšných prací,
 - d) rekvalifikaci občanů, **poradenství pro volbu povolání** a odbornou výchovu,
 - e) hmotné zabezpečení občanů ucházejících se o zaměstnání a při rekvalifikaci,
 - f) opatření pro zaměstnávání občanů se změněnou pracovní schopností,
 - g) systém evidence volných pracovních míst a občanů ucházejících se o zaměstnání.
- Cíle vzdělávací politiky jsou legislativně zakotveny především ve školském zákonu č.29/1984 ve smyslu pozdějších změn, kde § 46 uvádí „Školám, předškolním zařízení a školským zařízením zabezpečujícím péči o děti a mládež a rozmístění mládeže, organizacím žáků a jejich zákonným zástupcům a pěstounům se v otázkách výchovy a vzdělávání dětí a mládeže poskytuje poradenská služba výchovného poradenství“. V mateřských (Mateřské školy se řídí zákonem č. 76/1978 Sb. o školských zařízeních, ve smyslu pozdějších změn), základních, středních a vyšších odborných školách je poskytování poradenských služeb legislativně upraveno vyhláškou MŠ č. 130/1980 Sb. o výchovném poradenství. Tato vyhláška se nezabývá nově ustavenými prvky výchovného poradenství, jako jsou školní psychologové, speciálně pedagogická centra, střediska výchovné péče atd. Vymezuje funkci výchovného poradenství, výchovného poradce, okresní pedagogicko-psychologické poradny a krajské pedagogicko-psychologické poradny.
 - Statut poradenských pracovníků je stanoven jednak zákonem č. 29/1984 Sb. ve smyslu pozdějších změn, v § 50, jednak ve vyhlášce č. 59/1985 Sb. v § 2. Texty obou norem jsou v rozporu v otázce, zda pracovníci pedagogicko-psychologických poraden jsou či nejsou pedagogickými pracovníky. Podobné problémy existují při posuzování postavení odborných pracovníků speciálně pedagogických center (absolvent oboru speciální pedagogika je posuzován jako pedagog, avšak absolvent oboru psychologie nikoliv). To se promítá v rozdílných přístupech ke stanovení pracovní doby a dovolené.
 - Činnost pedagogicko-psychologického poradenství je vymezena též zákonem o školských zařízeních č. 395/1991 Sb, kde je mimo jiné popsána činnost výchovných poradců na školách a činnost pedagogicko-psychologických poraden.
 - Kvalifikační předpoklady pracovníků pedagogicko-psychologických poraden a výchovných poradců jsou stanoveny vyhláškou MŠ ČSR č. 59/1985 Sb. Podle přílohy této vyhlášky je vyžadováno pro odborné pracovníky pedagogicko-psychologických poraden vysokoškolské vzdělání v oboru pedagogika, psychologie, speciální pedagogika nebo učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů doplněné specializačním studiem výchovného poradenství. Pro výchovného poradce je kvalifikačním předpokladem vysokoškolské vzdělání učitelského směru, 3 roky praxe a specializační studium výchovného poradenství. Kvalifikační předpoklady pracovníků speciálně

pedagogických center a středisek výchovné péče jsou uvedeny pouze v metodických materiálech MŠMT o zřizování a činnosti těchto institucí.

- Kvalifikační požadavky na výchovné poradce stanovuje vyhláška MŠMT 139/1997 Sb. o podmínkách odborné a pedagogické způsobilosti pedagogických pracovníků a o předpokladech kvalifikace výchovných poradců. Důležitým právním předpisem v této oblasti je také nařízení vlády 68/1997 Sb., které stanovuje snížení vyučovací povinnosti výchovných poradců, tedy vlastně určuje týdenní počty hodin pro poskytování výchovného poradenství.
- Zákon o vysokých školách č. 111/98 Sb., který mezi dalšími povinnostmi českým vysokým školám ukládá ...“povinnost poskytovat uchazečům o studium, studentům a dalším osobám informační a poradenské služby související se studiem a s možností uplatnění absolventů studijních programů v praxi“. Zákon však dále nevymezuje nutný rozsah, formu ani jiné formální náležitosti těchto služeb. Možnost využít poradenských služeb na vysoké škole tak záleží především na tom, zda a v jakém rozsahu jsou tyto služby na škole poskytovány, neboť rozhodnutí, které oblasti poradenských služeb budou zajišťovány, a vytvoření potřebných organizačních, materiálních a personálních podmínek pro poskytování těchto služeb je plně na vůli jednotlivých vysokých škol.
- Mezi další dokumenty patří Metodický list k poskytování poradenských služeb na školách a školských zařízeních č.j. 13 409/98.
- Dále pak Metodický pokyn MŠMT k zařazení vzdělávací oblasti Výchova k volbě povolání do vzdělávacích programů pro základní vzdělávání (čj. 19485/2001-22) a Metodický pokyn MŠMT k zařazení učiva Úvodu do světa práce do vzdělávacích programů středních škol (čj. 22067/2000-2). Oba tyto metodické pokyny vycházejí z usnesení vlády České republiky ze 3.dubna 2000 č.325 k “Opatřením ke zvýšení zaměstnanosti absolventů škol“.
- K novým úkolům zavazuje poradenství i Usnesení vlády č. 341/1994 k programu sociální prevence a prevence kriminality, aktuální stav a východiska do roku 1996. Úkoly poradenství v této oblasti byly zpracovány v Koncepti nových forem práce pedagogicko-psychologického (výchovného) poradenství, která byla schválena vedením MŠMT v listopadu 1995.
- Vstup nestátních poradenských zařízení do systému je řešen novelizovaným živnostenským zákonem č. 286/95 Sb., podle kterého je “Psychologické poradenství a diagnostika” vázanou živností.
- Podmínky odborné a pedagogické způsobilosti pedagogických pracovníků a předpoklady kvalifikace výchovných poradců stanoví vyhláška 139/1997 Sb. Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ze dne 28. května 1997.
- Míra vyučovací povinnosti učitelů a míra povinnosti výchovné práce ostatních pedagogických pracovníků ve školství se stanoví nařízením vlády 68/1997 Sb. ze dne 12. března 1997, kterým se stanoví míra vyučovací povinnosti učitelů a míra povinnosti výchovné práce ostatních pedagogických pracovníků ve školství ve smyslu pozdějších změn.

V dalším vývoji poradenských služeb ve školství bude hrát klíčovou roli Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, kde se například stanoví :

- Postupně zavádět funkci školních psychologů a školních speciálních pedagogů.
- Rozšířit existující systém pedagogicko-psychologického poradenství, koordinovat jeho služby s poradenskými službami poskytovanými ve školách a v dalších institucích.
- Rozšířit počet studijních míst na vysokých školách v oborech psychologie, speciální pedagogika a sociální práce.

- Zavést ucelený systém odborného růstu poradenských pracovníků propojený se systémem jejich dalšího vzdělávání a se systémem odborné metodické podpory (supervize).
- Zavést ve spolupráci se sociálními partnery *podpůrná opatření zlepšující přechod absolventů do praxe:*
 - legislativně zajistit účast zástupců zaměstnavatelské sféry při závěrečných učňovských zkouškách,
 - podporovat a legislativně zakotvit alespoň několikaměsíční řízenou praxi pro každého žáka odborného vzdělávání v podnikové sféře,
 - podporovat rozvoj profesního poradenství,
 - podporovat rozvoj informačního systému v oblasti vztahů vzdělávání a sféry práce,
 - podporovat rozvoj kompenzačních vzdělávacích programů pro mladé nezaměstnané.

K dalším nezbytným opatřením patří podpora *Úvodu do světa práce* jako povinné součásti kurikula středních škol, rozvoj informačního systému o požadavcích zaměstnavatelů na připravenost absolventů, o situaci na trhu práce apod.

V oblasti vzdělávání talentovaných jedinců je třeba realizovat ucelený systém péče o nadané jedince v ČR, zejména :

- Vybudovat centrální odborné pracoviště, které by spojovalo poradenskou, pedagogickou a výzkumnou činnost v oblasti vzdělávání a výchovy nadaných včetně vzdělávání pedagogů. Ve světě častým a osvědčeným modelem je úzké sepětí centra pro studium a rozvoj nadání s fakultou připravující budoucí pedagogy nebo psychology.
- V regionech zřídit při PPP funkci koordinátora, který by měl přehled o potřebách a možnostech vzdělávání nadaných v daném regionu, informoval veřejnost o této problematice a spolupracoval s centrálním pracovištěm.

Výraznější roli než doposud musí sehrát poradenský systém při vytváření potřebných podmínek pro vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Vedle již tradičního poskytování odborné pomoci na podporu vzdělávání, profesní orientace a volby vzdělávací dráhy musí poradenství ve školství také směřovat k posílení prevence sociální patologie ve školách a školských zařízeních, k podpoře a vytváření podmínek pro rozvoj osobnosti žáků a harmonizaci vztahu rodiny a školy, k podpoře integrace dětí se zdravotním postižením do běžných typů škol a k tvorbě inkluzivního prostředí ve třídách a školách. Je třeba rozšiřovat vědomosti o postupech speciální pedagogiky a metodách práce mezi pedagogickými pracovníky běžných škol všech stupňů.

V oblasti terciárního vzdělávání je dlouhodobým záměrem v maximální míře využívat a podporovat rozvoj lidských zdrojů:

- a) pečovat o osobnostní i odborný růst pracovníků terciárního sektoru vzdělávání prostřednictvím celoživotního vzdělávání;
- b) pomáhat studentům při orientaci ve studijních příležitostech, při nalézání optimální studijní cesty i při orientaci na trhu práce prostřednictvím budování poradenských center poskytujících studijní, psychologické a profesní poradenství.

Je proto třeba na školách pokračovat v budování poradenských center, která studentům kromě výše uvedených služeb poskytnou též pomoc při získávání potřebných dovedností a návyků a zlepšení osobních studijních předpokladů. Zásadní důležitosti též nabývá rozvoj poradenství pro uchazeče o studium ve spolupráci s poradenskou činností v sektoru středoškolského vzdělávání. Národní program rozvoje vzdělávání v České republice se zabývá rovněž problémy vzdělávání dospělých a rekvalifikačním vzděláváním, především chce založit mechanismy systémového rozvoje vzdělávání dospělých, zaměřené zejména na vzdělávání

odborných pracovníků ve vzdělávání dospělých, metodické a poradenské služby, a **zdokonalit informační a poradenské činnosti**, zaměřené na zvýšení ochoty uchazečů o zaměstnání účastnit se rekvalifikačního vzdělávání.

Významným je rovněž **Dlouhodobý záměr rozvoje vzdělávání a vzdělávací soustavy v České republice**, kde je kladen důraz na rozvoj integrovaného diagnostického, informačního a poradenského systému v oblasti vzdělávání.

Integrovaný diagnostický, informační a poradenský systém bude poskytovat žákům, rodičům a uchazečům o studium řadu významných služeb, souvisejících bezprostředně s výchovou a vzděláváním na školách. Systém se bude orientovat na tři klíčové problematiky:

- a) pedagogicko-psychologické poradenství se zaměřením na znevýhodněné žáky a děti (pocházející ze sociálně znevýhodněného prostředí, se zdravotním postižením, se specifickými poruchami učení apod.),
- b) prevenci sociálně patologických jevů (užívání návykových látek, šikana, gambling apod.),
- c) volbu vzdělávací dráhy a kariérové poradenství (zaměřeno na uchazeče o studium na všech stupních škol, budoucí absolventy při přechodu na trh práce, potenciální uchazeče o další vzdělávání apod.).

Vláda České republiky vyhláší každý rok **Národní akční plán zaměstnanosti**, který ukládá jednotlivým ministerstvům plnit úkoly pro snížení nezaměstnanosti. Jednotlivá opatření obsahují nejen finanční podporu pro rozvoj aktivní politiky zaměstnanosti, podporu rozvoje průmyslových zón, podporu malého a středního podnikání, ale i rozvoj poradenských a informačních systémů a jejich koordinaci.

Zatímco resortu ministerstva práce a sociálních věcí je poskytování poradenských služeb systematicky rozvíjeno, na podporu tohoto rozvoje jsou každoročně vyčleňovány finanční prostředky a poradcům je poskytováno metodické i informační zázemí, v **resortu ministerstva školství** jsou poradenské služby v oblasti profesního poradenství z hlediska priorit spíše okrajovou záležitostí, kapacity výchovných poradců pro poskytování poradenských služeb jsou naprosto nedostatečné, za třináct let od konce totalitního systému nebylo poradenství ve školském resortu legislativně upraveno, v platnosti je stále vyhláška z roku 1980.

3. Finanční podpora poradenských služeb

- Poradenské služby jsou, stejně jako před r. 1990, poskytovány dětem a žákům bezplatně, aktuálním problémem je rozsah poradenských služeb, které by měly být jako bezplatné poskytovány.
- Činnost výchovných poradců je financována z rozpočtu škol, a to v rozsahu 1 - 3 vyučovací hodiny týdně (rozsah je stanoven nařízením vlády a určován podle počtu žáků, kteří danou školu navštěvují). Financování školních psychologů, případně školních speciálních pedagogů, neřeší žádný školský předpis. Školy tento problém řeší individuálně podle místních podmínek.
- Financování pedagogicko-psychologických poraden: Objem rozpočtových prostředků na činnost poraden je stanovován podle počtu žáků škol a školských zařízení v okrese. Prostředky na činnost soukromých poraden nejsou v rozpočtu vyčleňovány, příspěvek těmto poradnám může být poskytnut krajem smluvně ve smyslu nařízení vlády č. 245/1993.
- Speciálně pedagogická centra jsou finančně zajišťována z regionálního rozpočtu, a to buď stanovením samostatného finančního rozpočtu (v případě právní subjektivity SPC) nebo prostřednictvím účelově vázaných prostředků poskytnutých škole, která je zřizovatelem centra.

Financování poradenských institucí není řešeno důsledně systémově a v návaznosti na financování obdobných služeb v resortu práce a sociálních věcí. Může tak docházet, a nesporně také dochází, k situacím, kdy jedna a táž poradenská činnost je hrazena jak z rozpočtu školství, tak i z finančních prostředků úřadů práce řízených MPSV ČR.

Z dostupných údajů vyplývá, že finanční krytí činnosti samostatných poradenských zařízení představuje přibližně 0,5 % rozpočtu školství.

Poradenské služby v resortu MPSV jsou plně přímo financovány ze státního rozpočtu. Pro poradce působící na IPS ÚP platí platový řád pro pracovníky státní správy podle dvanácti platových tříd. Poradenské služby jsou zařazeny od sedmé platové třídy výše.

Poradenství v RPIC je prováděno za úplatu, ale je dotováno (z programů na podporu drobného a středního podnikání), takže pro klienty je cenově relativně přístupné.

Poradenství v personálních agenturách je sice v soukromé režii, tedy za úplatu, ale platí je především zaměstnavatelská strana klientů.

Průměrné platy pracovníků v poradenských službách:

Informační pracovník	20858
Pedagog pro výuku učiva Výchova k volbě povolání na ZŠ	17476
Pedagog pro výuku učiva Úvod do světa práce na SŠ	18255
Výchovný poradce	18318
Školní psycholog	18612
Pracovník PPP	16433
Pracovník ÚP	14689
Poradce v soukromé sféře	23787
Poradce ve VŠ porad.středisku	17146

4. Metodická a vzdělávací podpora poradenských služeb

Základním kvalifikačním předpokladem k výkonu profesních činností, vykonávaných poradenskými pracovníky v resortu školství, je absolvování akreditovaného vysokoškolského studia určeného pro odbornou přípravu pracovníků působících v oblasti pedagogicko-psychologického poradenství, případně doplnění jiného vysokoškolského vzdělání pedagogického a nepedagogického směru o odborné předměty z oblasti jednooborové nebo dvouoborové psychologie, pedagogicko-psychologického poradenství, speciální a sociální pedagogiky, event. absolvování dvouletého specializačního studia pro výchovné poradce. Doplnující studium lze získat výhradně ve vzdělávacích institucích typu vysokých škol, které získaly akreditaci pro přípravu pracovníků působících v oblasti poradenských služeb resortu školství (např. katedra psychologie Filozofické fakulty UK Praha, katedra školní a poradenské psychologie Pedagogické fakulty UK Praha apod.).

Studijní program pro přípravu poradenských pracovníků ve školství je složen z části: obecně teoretické, odborně oborové (pedagogické, speciálně pedagogické, psychologické) a praktické.

1. Modul obecně teoretický tvoří obecný metodologický základ vzdělání poradenského pracovníka, které je založeno na teoretických a aplikovaných sociálních a společenských oborech. Vymezení jeho obsahu vychází z teze o nezbytném zastoupení základních předmětů daného oboru poradenské péče.
2. Modul odborně oborový (pedagogický, speciálně pedagogický a psychologický) je tvořen souborem stěžejních odborných předmětů zaměřených na příslušnou oblast poradenské péče.

3. Modul praktický je tvořen souborem odborných poznatků a dovedností, získaných během pregraduálního studia a ve vybraných školách a školských zařízeních s možností volby příslušné oborové specializace.

Zatímco odborná pregraduální příprava poradenských a školních psychologů je vysokými školami zajišťována bezplatně, absolvování dvouletého specializačního studia pro výchovné poradce je frekventanty studia zpravidla hrazeno z vlastních finančních prostředků (náklady na 2 semestry jsou většinou vysokými školami uváděny ve výši cca 11.000 – 15.000 korun), školy se podílejí na úhradě nákladů tohoto studia jen ve velmi omezené míře.

Nejčastěji se jedná o krátké tematicky zaměřené semináře pořádané pedagogicko-psychologickými poradnami, IPPP, úřady práce, pedagogickými centry, většinou však směřují k jiným tématům než ke kariérovému poradenství. Pro učitele výchovy k volbě povolání a úvodu do světa práce jsou pořádány kurzy (zejména SPI Most, angažuje se i NÚOV).

Obsah postgraduálního vzdělávání pro poradce

Postgraduální vzdělávání výchovného poradenství probíhá v ČR celkem na 7 fakultách a dále pod patronací Institutu pedagogicko-psychologického poradenství. Jeho obsah lze charakterizovat takto:

Frekventanti tohoto studia se seznamují s obecnými poradenskými teoriemi, zejména co se týká zákonitostí a průběhu poradenského procesu. Dalším tématem bývá poradenská diagnostika, její teoretická východiska, psychologické a pedagogicko-psychologické metody, způsoby a postupy vedení poradenského rozhovoru, pozorování a poradenské analýzy, konstrukce a interpretace diagnostických testů.

Součástí vzdělávání je zároveň problematika poradenské prevence nežádoucích jevů a různých forem intervence včetně výcviku sociálních dovedností práce s žáky i jejich rodiči. Studium zahrnuje i problematiku násilí, šikany, agresivity, drogové závislosti, multikulturní výchovy, sexuální výchovy, výchovy k rodičovství apod.

Řada témat se týká osobnosti žáka. Jde zejména o vývoj žákovy osobnosti, o vývojové a výchovné komplikace a odchylky a o osobnost výchovně problémového žáka, o výukové potíže a osobnost žáka ve škole neúspěšného, o identifikaci nadaných žáků a metody práce s nimi, o žáka jako člena třídního kolektivu i o osobnost žáka v kontextu jeho rodinného zázemí.

Jedním z témat bývá i kariérové poradenství - formulované zpravidla jako poradenství pro volbu povolání nebo poradenství pro profesní vývoj. Zde se objevují zejména diagnostické metody zjišťování profesní zralosti žáků a studentů, podpora profesního vývoje nadaných a talentovaných žáků a studentů, uvedení do problematiky trhu práce, profesních informací a institucionálního systému služeb zaměstnanosti. Rozsah těchto témat je však vesměs velmi nízký.

Kromě specializačního studia výchovného poradenství realizují vysoké školy i dvouleté studium psychologie pro výchovné poradce. Institut pedagogicko-psychologického poradenství pořádá modulární několikátýdenní inovační kurz pro ty poradce, kteří specializační studium výchovného poradenství absolvovali před rokem 1990. Obsahuje tyto moduly:

- Modul I. Práce se školní třídou jako skupinou
- Modul II. Prevence sociálně patologických jevů
- Modul III. Dítě, rodina, škola
Sociálně psychologické a komunikativní dovednosti

- Modul IV. Specifické problémy výchovného poradce ve škole
1. Předškoláci a první stupeň základních škol
 2. Druhý stupeň základních škol
 3. Střední školy
- Modul V. Specifika práce s dětmi se zdravotním postižením
- Modul VI. Osobnost učitele a výchovného poradce.

Je patrné, že ani toto inovační vzdělávání, které nepochybně akceptuje nové trendy vývoje v poradenských službách, nepřináší kariérovému poradenství žádoucí vzdělávací podporu.

5. Informační podpora poradenských služeb

Odpovědnost za shromažďování informací není jednoznačně vymezena. MŠMT každoročně prostřednictvím svých přímo řízených organizací shromažďuje data o aktuální vzdělávací nabídce středních škol, data o uchazečích o vysokoškolské studium. MPSV získává prostřednictvím ÚP na regionální úrovni rovněž data o vzdělávací nabídce středních škol a data o uplatnění absolventů na trhu práce. Oba resorty vydávají každoročně tištěné publikace a současně disponují internetovými vyhledávači s aktuálními daty. V této oblasti je zatím problém nedostatečné koordinace poradenských služeb. Dobrým příkladem spolupráce MŠMT a MPSV je Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce (ISA). Tento systém umožní shromažďovat, zpracovávat a analyzovat relevantní informace (ekonomický vývoj, demografický vývoj, nároky a potřeby trhu práce, resp. zaměstnavatelů, vývoj vzdělávacího systému) a postupně také prognózovat budoucí vývoj z hlediska požadavků trhu práce a možností uplatnění absolventů a následně tyto informace v adekvátní formě a ve vhodný čas pravidelně zprostředkovávat důležitým skupinám uživatelů. Uživatelé výstupů ISA budou kromě zájemců o studium a jejich rodičů, škol, poradenských systémů a zaměstnavatelů také řídicí pracovníci různých úrovní (ministerstva – zejména MŠMT a MPSV, ÚP, orgány krajů), kterým informace mohou pomoci při přípravě koncepce a strategie rozvoje vzdělávání. Aplikace integrovaného informačního systému ISA je v souladu s Dlouhodobým záměrem vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy v ČR.

Oba resorty pořádají též prezentace v rámci veletrhů vzdělávání a burz pracovních příležitostí. Systémy rozvíjené se státní podporou jsou například:

- Realizace internetových stránek jednotlivých úřadů práce v rámci sítě MPSV
- Integrovaný systém typových pozic – projekt financovaný MPSV www.istp.cz
- Síť škol a školských zařízení na serveru ÚIV www.uiv.cz
- Projekt databáze dalšího vzdělávání DAT financovaný programem Leonardo a poté MPSV.

Nejpestřejší jsou informace o vzdělávací nabídce středních škol (informační příručky, atlasy školství, PC programy, internet), která je určena pro žáky ZŠ. K nim také směřuje nejvíce informací v IPS úřadů práce (popisy povolání, propagační letáky škol, PC programy o povoláních i o vzdělávací nabídce, videoklipy o povoláních).

Pro žáky SŠ existují rovněž informační příručky o vzdělávací nabídce vyšších a vysokých škol, vzdělávací nabídka VŠ je dostupná na internetu. V IPS jsou k dispozici PC programy o vzdělávací nabídce vyšších a vysokých škol.

Některé produkty jsou klientům poskytovány zdarma (publikace Atlasy škol), jiné jsou za relativně dostupné ceny prodávány (publikace Kam na školu v NÚOV, SET - Vybíráme střední školu v ÚIV).

Pro klienty, kteří chtějí vstoupit na trh práce (jak studenti před absolvováním SŠ, VOŠ či VŠ, tak jiní dospělí klienti), jsou na úřadech práce zveřejňovány seznamy volných pracovních

míst v dané lokalitě. V seznamech jsou ovšem zahrnuti jen ti zaměstnavatelé, kteří svá volná místa na ÚP opravdu nahlásí. Dalším zdrojem informací o volných místech jsou přílohy některých periodik i speciální periodika; též mnoho internetových serverů zaměřených na nabídku práce. Bližší informace včetně zprostředkování práce zajišťují poradci a zprostředkovatelé v úřadech práce.

Široké veřejnosti v produktivním věku se věnují IPS při MPSV a např. ÚIV v rámci svého projektu CELOŽIVOTNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.

Každoročně jsou pořádány veletrhy vzdělávání na celostátní i regionální úrovni, výstavy s prezentací škol a vzdělávací nabídky.

Většina středních, vyšších i vysokých škol pořádá dny otevřených dveří.

V Praze se koná dvakrát ročně burza práce, bohužel se setkává s malým zájmem zaměstnavatelů.

Pro podporu volby povolání byly vytvořeny speciální počítačové programy: např. Průvodce světem povolání, kterým disponují IPS ÚP, nebo diagnostické programy (COMDI – Computer Diagnostics).

Některé školy využívají pravidelně IPS ke skupinovému poradenství, jiné volí besedu s pracovníkem ÚP, avšak kapacitně jsou návštěvy škol pro IPS velmi náročné.

Pro studenty VŠ jsou pořádány trhy, např. Carrier Days, kde se prezentují různé společnosti, které chtějí dát šanci absolventům.

6. Podpora profesních organizací

V oblasti poradenství působí Asociace poradenských pracovníků ve školství (APPŠ), sdružující 430 poradenských pracovníků, kteří působí v pedagogicko-psychologických poradnách a speciálně pedagogických centrech; reprezentující názory a postoje pracovníků v oblasti poradenství. APPŠ se snaží podporovat zájmy poradenských pracovníků o celoživotní vzdělávání a kariérní růst, iniciuje a podporuje šíření nových poznatků z oblasti poradenství a publikační činnost poradenských pracovníků, chrání profesní zájmy poradenských pracovníků, zajišťuje či zprostředkuje právní ochranu svých členů v otázkách souvisejících s výkonem povolání, vyjadřuje se k odbornosti, etice a celkové profesionální úrovni práce poradenských pracovníků, provádí osvětovou činnost s cílem zvyšovat informovanost veřejnosti o činnosti APPŠ a získává finanční prostředky pro podporu činnosti APPŠ.

K těmto asociacím patří také Asociace školních psychologů (AŠP). Tato asociace byla ustavena v roce 1990 a v tomtéž roce se stala také součástí mezinárodní organizace International School Psychology Association (ISPA), která sdružuje školní psychology z 50 zemí světa. Od roku 1994 existuje také česká sekce asociace, která vznikla původně jako orgán ČSFR.

Asociace si zachovala společné česko-slovenské vedení, po dvou letech se střídá ve vedení česká a slovenská strana. Nyní je předsedou PhDr. Gabriela Herényiová, CSc. a místopředsedou PhDr. Jana Zapletalová. Asociace vypracovala etický kodex pro své členy, podílí se na vytváření profesních standardů, spolupracuje také na vytváření forem pregraduálního a postgraduálního studia školní psychologie. Každoročně jsou v různých zemích světa pořádána mezinárodní kolokvia školní psychologie, kde dochází k výměně zkušeností z oblasti výzkumů, teorie i praxe v rámci této profese. V ČR se AŠP podílí také na vzdělávání školních psychologů bez praxe, zajišťuje pro ně informační servis vydáváním čtvrtletníku Školský psycholog, pořádá každoročně vzdělávací cyklus „Novinky ve školní psychologii“, vede si přehled o umístěných školních psychologech a snaží se o získávání zpětnovazebných informací z místa jejich působení.

Asociace pracovníků speciálních pedagogických center (APSPC) vznikla v roce 2002 jako potřeba pracovníků speciálně pedagogických center, také tato asociace se podílí na profesní přípravě svých členů a na jejich dalším vzdělávání.

7. Podpora dalších aktérů v poradenských službách

Zaměstnavatelské svazy a zaměstnavatelské organizace

Zaměstnavatelské svazy ve své podstatě nesehrávají v oblasti řízení, organizace ani financování poradenských služeb sebemenší úlohu, neboť jim v tom do jisté míry brání stávající školský zákon, který kompetenčně svěřuje působnost poradenských služeb do péče regionů.

Činnost koordinačních komisí pro poskytování poradenských služeb, ve kterých by zaměstnavatelské svazy měly být zastoupeny, je na území jednotlivých regionů teprve v počátcích. Některé regiony dokonce o účasti zaměstnavatelských svazů v těchto komisích ani neuvažují a tyto komise hodlají vytvářet pouze z ředitelů jednotlivých poradenských subjektů. Úkolem koordinačních komisí pro poskytování poradenských služeb by měla být velmi úzce pojatá koordinace a tvorba pedagogicko-psychologického a speciálně pedagogického poradenství, zjištění a analýza potřeb poradenských služeb ve školách, předškolních a školských zařízeních v daném kraji.

Zástupci zaměstnavatelských svazů a organizací působí někdy v poradních orgánech úřadů práce, na těchto radách se však řeší spíše problémy zaměstnanosti a trhu práce než poradenských služeb.

Zejména větší zaměstnavatelské svazy, které mají svůj vzdělávací institut, poskytují poradenské služby v oblasti dalšího vzdělávání svým členům a jejich zaměstnancům, ale i dalším osobám. Tyto instituty provádějí na základě požadavku klienta analýzu vzdělávacích potřeb a připraví kurz dalšího vzdělávání „šitý na míru“. Většina kurzů je otevřena i individuálním zájemcům. Jen málo zaměstnavatelských svazů spolupracuje s poradenskými pracovišti vysokých škol. Pokud s vysokými školami spolupracují, jedná se většinou o jiné oblasti.

Zároveň většina zaměstnavatelských svazů a zaměstnavatelských organizací poskytuje svým členům poradenství v oblasti pracovněprávních otázek. Menší svazy v této oblasti spolupracují externě s právníkem.

Odborové svazy

Odborové svazy se přímo nepodílejí na řízení, organizaci ani financování poradenských služeb. V rámci jednotlivých firem odborové svazy uzavírají kolektivní smlouvy, kde jsou stanoveny podmínky pro činnost odborových organizací, jejich práva a povinnosti. Obvykle z kolektivní smlouvy vyplývá, že každý zaměstnanec má právo na základní informace související s ekonomikou, hospodařením a rozvojem firmy prostřednictvím své odborové organizace. Zaměstnavatel poskytuje obvykle odborové organizaci informace týkající se ekonomické a finanční situace, informace o důsledcích na životní prostředí, právním postavení zaměstnavatele a jeho změnách, o pravděpodobném vývoji zaměstnanosti u zaměstnavatele, o stavu a struktuře zaměstnanců, základních otázkách pracovních podmínek a jejich změnách, o vývoji mezd a jejich jednotlivých složek. Odborové organizace pak tyto informace přenášejí k zaměstnancům na pravidelných konferencích, prostřednictvím elektronické pošty, odpovídají na přímé dotazy zaměstnanců.

Odborové svazy pořádají semináře zaměřené na otázky týkající se zaměstnanosti, právní pomoci, účetnictví pro podporu jednotlivých základních organizací. Řada odborových svazů vydává noviny pro sociální otázky, kde zveřejňuje vyhlášky, právní předpisy a s tím

související právní servis (vysvětlení zákona, odpovědi na otázky čtenářů). Organizuje školení na pracovněprávní témata a jako školitele využívá odborníky z různých oborů. V každém regionu existují pracovněprávní poradny, které bezplatně poradí a případně zastoupí i před soudem. Tyto služby jsou hrazeny z prostředků odborového svazu.

V České republice vznikla v roce 1991 Unie rodičů. Tato unie zastřešuje členská občanská sdružení rodičů mateřských, základních, středních, základních uměleckých a dalších škol z celé ČR.

Prostřednictvím svých zástupců a s využitím médií poskytuje rady a pomoc rodičům. Rovněž zastupuje rodiče na půdě parlamentu, ministerstev a dalších institucí i na mezinárodní úrovni. UNIE RODIČŮ ČR je členem Národní rady pro vzdělávání. Národní rada pro vzdělávání byla ustavena v roce 1998 jako celostátní orgán sociálních partnerů (učitelů, zaměstnavatelů, vlády, studentů a rodičů žáků).

Národní rada se vyjadřuje k úrovni vzdělávání v ČR, zejména vzhledem k potřebám:

- žáků a studentů v průběhu jejich studia,
- absolventů škol a tuzemských i zahraničních zaměstnavatelů,
- integrace do EU a OECD

a spolupracuje s Mezinárodní konfederací rodičů (CIP) se sídlem v Paříži, Evropskou rodičovskou organizací v Bruselu a s organizacemi rodičů v jednotlivých státech.

Unie rodičů ČR je se stotisícovou členskou základnou již opravdu silnou organizací (nabízí se přirovnání k jakýmsi rodičovským odborům), **která může jménem rodičů jednat** na úrovni parlamentu, senátu i ministerstev. **Rodiče mají možnost se jejím prostřednictvím vyjadřovat** k řadě problémů ochrany práv dětí, mládeže a jejich zákonných zástupců.

Téměř při každé škole existuje Rada školy. Tento orgán umožňuje zákonným zástupcům nezletilých žáků, zletilým žákům, pracovníkům školy, občanům obce a dalším osobám podílet se na správě školy, nikoliv na kariérovém poradenství.

V České republice existuje řada občanských sdružení zabývajících se poradenstvím v oblasti vzdělávání, rekvalifikací i uplatněním na trhu práce. Většinou jsou zaměřena na pomoc sociálně slabším spoluobčanům (romská populace, ženy s dětmi v azylových domech, utečenci), pomoc handicapovaným spoluobčanům a na lidi, kteří si nemohou najít a udržet práci běžným způsobem.

Úřady práce zapojují do svých orgánů, poskytujících poradenské služby místní zástupce zaměstnavatelů a sociálních partnerů

Hospodářská komora

Hospodářská komora se podílí na celoživotním vzdělávání pořádáním mistrovských kurzů, kurzů „zaučen v oboru“, chybí ovšem napojení na další poradenské aktivity. Zároveň Hospodářská komora vystupuje v roli konzultanta, zejména v oblasti vytváření nových příležitostí k celoživotnímu vzdělávání. Pracovníci této instituce mohou poskytovat cenné a velmi konkrétní informace týkající se specifík regionálního trhu práce a jeho potřeb, mohou zprostředkovávat informace přímo od zaměstnavatelů. Spolupráce je zpravidla realizována především prostřednictvím organizování exkurzí v podnicích, přednášek pracovníků komory pro žáky a besed se zaměstnavateli.

8. Závěr

I když je podpora poradenských služeb v České republice rozsáhlá, přesto existuje řada nedostatků, které byly zjištěny tímto průzkumem a na které je třeba upozornit a:

- Významným faktorem je neexistence systematického vzdělávání poradenských pracovníků a učitelů, kteří by měli s problematikou světa práce a volby povolání seznamovat žáky v rámci daných předmětů. Existující vzdělávací kurzy a programy

určené výchovným poradcům, nabízené zejména vysokými školami v rámci celoživotního vzdělávání. Ty se však této problematice věnují velmi okrajově. Profesionální poradci z úřadů práce absolvují vzdělávací kurzy zajišťované SSZ MPSV.

- V ČR neexistuje žádné profesní sdružení výchovných či profesních poradců. Vzhledem k této skutečnosti nemají výchovní či profesní poradci ani žádnou platformu, na základě které by mohli koordinovaně jednat, vzdělávat se, spolupracovat se zahraničními sdruženími a hájit své profesní zájmy. Existuje pouze Asociace poradenských pracovníků ve školství, která je profesním sdružením psychologů, speciálních pedagogů, sociálních a dalších pracovníků, kteří působí v oblasti poradenských služeb ve školství v ČR (zejména v pedagogicko-psychologických poradnách, ve střediscích výchovné péče a ve školách). V současné době má tato asociace více než 430 členů.
- Nedostatečná koordinace opatření a činností na úrovni resortů.
- Nedostatečná informační síť výchovných poradců a její propojení se sítí profesních poradců na úřadech práce.
- Chybí systematické vzdělávání poradenských pracovníků (platí pro oba resorty, v resortu školství je však tato potřeba u výchovných poradců a poradců na vysokých školách ještě naléhavější), které by odpovídalo současným potřebám klientů (žáků, studentů, dospělých pracujících, vzdělávajících se), a to zejména v oblasti profesní volby, výběru studijní a profesní dráhy.
- Neexistuje systém kontroly kvality a hodnocení poskytovaných služeb. Je třeba stanovit obecně platné kvalifikační a etické standardy pro poradenské pracovníky ve školství.
- Mezi návazná opatření by měla patřit ta, která podpoří motivaci zaměstnavatelů ke vzdělávání vlastních pracovníků.
- Výchovní poradci – učitelé nemají dostatečné podmínky pro vykonávání části své práce: 1 až 3 hodiny jejich týdenního úvazku (v závislosti na počtu žáků školy) nepostačují, protože stačí pouze na řešení nejnaléhavějších situací, spojených ve většině případů se studijními, výchovnými nebo psychologickými problémy. Profesionální poradenství je tak často opomíjeno, protože se při řešení každodenních situací nejeví natolik důležité.
- Dochází k nadměrnému zatížení poradců na úřadech práce, které pramení ze skutečnosti, že úřady práce jsou jedinou (snad s výjimkou sítě poraden vysokých škol) celostátní sítí poradenských služeb, která má na jedné straně přímou vazbu se svým vedením (SSZ MPSV) a zároveň přímou vazbu na své klienty na straně druhé.

Příloha Vazby školy na další poradenské subjekty – spolupráce s ostatními partnery při realizaci kariérového vzdělávání a poradenství

Role školy

Škola zaujímá, resp. by měla zaujímat v procesu a v systému podpory profesní orientace žáků klíčovou roli. Cílem jejího působení by měla být podpora žáků v úspěšném rozhodování o budoucí vzdělávací a profesní dráze a za tím účelem by měla zabezpečovat komplex vzájemně se doplňujících výchovně-vzdělávacích a informačně-poradenských činností. Je-li cílem výchovně-vzdělávacího působení školy v oblasti volby povolání především vybavit žáka kompetencemi potřebnými pro zodpovědné rozhodování o další vzdělávací a profesní orientaci, pak cílem informačně-poradenské činnosti by mělo být poskytování podpory při jeho konkrétním rozhodování, při řešení zcela konkrétních problémů. V obou těchto případech je spolupráce s dalšími partnery nejen přínosná, ale mnohdy také zcela nezbytná.

Systém poradenských služeb ve školství je tedy třeba chápat jako komplementární článek komplexního systému podpory mládeže při vstupu do světa vzdělávání a práce. Školský poradenský systém by měl vytvářet podmínky pro budování a rozvoj funkčních vazeb s dalšími poradenskými složkami, zejména pak v resortu zaměstnanosti. V konečném důsledku by měl přispívat k vytvoření „otevřeného“ meziresortního poradenského systému, jehož jednotlivé resortní složky budou ve svých činnostech vzájemně harmonizovány, budou schopny uspokojovat poptávku po službách a úzce spolupracovat při výměně informací a zkušeností.

Výchovný poradce, výchovné a kariérové poradenství

Výchovný poradce zabezpečuje ve škole v souvislosti s volbou povolání více činností.. Na jedné straně by měl zabezpečovat a koordinovat aktivity související s podporou profesní orientace žáků, v řadě případů se přímo podílí na výuce Výchovy k volbě povolání, případně koordinuje implementaci této vzdělávací oblasti do výuky, nebo s pedagogy, kteří tuto problematiku vyučují, úzce spolupracuje v rámci své poradenské činnosti. Současně tedy působí na půdě školy jako poradenský pracovník. Jeho hlavním úkolem je zabezpečit základní poradenské služby, na které navazuje odborné poradenství, poskytované specializovanými poradenskými pracovišti - především pedagogicko-psychologickými poradnami a úřady práce. Zároveň by za současných podmínek měl plnit úlohu prvotní „záchytné sítě“- měl by být schopen včas podchytit „problémové“ žáky a kvalifikovaně rozhodnout o případné další odborné pomoci. V tomto směru však dnes výchovný poradce zdaleka nepředstavuje jediný článek v prostředí školy, který by se měl na zmíněných podpůrných činnostech ve vztahu k profesní orientaci podílet. Předpokladem skutečně efektivní realizace výchovně-vzdělávací i informačně-poradenské činnosti na podporu volby povolání je pochopitelně úzká spolupráce jak všech zainteresovaných pracovníků školy (výchovný poradce, pedagogové vyučující Výchovu k volbě povolání, či Úvod do světa práce, třídní a ostatní učitelé, školní psycholog a pochopitelně vedení školy), tak samozřejmě těchto zmíněných pracovníků s ostatními partnery v rámci i vně školského systému.

Z expertních vyjádření a rozhovorů s výchovnými poradci je patrné, že klíčovým problémem při plnění úkolů výchovného poradenství je nevyhovující právní úprava, která vymezuje obsah a podmínky činnosti výchovného poradce.

Tato právní úprava (zvláště vyhláška 130/1980 Sb.) neodpovídá potřebám současné školní praxe – zejména pak s ohledem na spektrum problémů a činností, kterými se výchovný poradce v současné době musí zabývat při nízké časové dotaci svého úvazku pro zabezpečování výchovného poradenství. Ve vztahu k potřebám kariérového poradenství platí tato skutečnost dvojnásob.

Pracovní úvazek pedagoga – výchovného poradce zůstává po léta nezměněn, zatímco se dramaticky mění rozsah jeho působnosti. Nárůst žáků se zvláštními vzdělávacími potřebami, rozšíření sociálně-patologických jevů u žáků a pochopitelně také rostoucí nároky na volbu vzdělávací a profesní dráhy žáků mění postavení výchovného poradce v rámci školského poradenského systému, škol samotných a vyžadují přehodnocení časové náročnosti, obsahové náplně a organizace jeho úvazku.

Na základě provedeného průzkumu lze základní problémové okruhy činnosti výchovného poradce definovat jako:

- nedostatečná časová kapacita pro plnění úkolů výchovného poradenství – nesoulad mezi učitelským úvazkem a úvazkem výchovného poradce
- neodpovídající (nedostatečně silné) postavení výchovného poradce v rámci školy
- neodpovídající informační a materiální zázemí výchovného poradce,
- v řadě případů nepřilíš vstřícné postoje vedení školy vůči vzrůstajícím nárokům výchovného poradenství.

Ve vztahu k problematice kariérového poradenství pak lze klíčové problémy definovat takto:

A. na úrovni meziresortní (MŠMT ČR a MPSV ČR)

- nedostatečná koordinace opatření a činností na úrovni resortů
- nedostatečná informační síť výchovných poradců a její propojení se sítí profesních poradců na úradech práce.

B. na úrovni vnitroresortní (MŠMT ČR)

- **neodpovídající pozice kariérového poradenství v systému výchovného poradenství** (přetrvávající důraz na řešení výchovných a výukových problémů žáků)
- **neodpovídající pozice výchovného-kariérového poradce v rámci školy**
- **nedostatečná časová kapacita pro optimální zabezpečování kariérového poradenství** v důsledku stávající organizace pracovního úvazku výchovného poradce — potřeba snížení „učitelského úvazku“ ve prospěch poradenské složky
- **potřeba nalezení optimálních vazeb mezi výukou a poradenstvím v problematice kariérového poradenství**
- v řadě případů **eliminace kariérového poradenství vzhledem k zabezpečování nezbytných administrativních činností** v souvislosti s přihlašováním žáků ke studiu
- **nedostatečné zázemí pro realizaci kariérového poradenství na školách**
- **nevyhovující úroveň spolupráce s potenciálními partnery**
- **nedostatečná kvalifikace výchovných poradců** (chybí především kvalifikace pro pedagogicko-psychologickou diagnostiku).

Klíčoví partneři školy při zabezpečování kariérového vzdělávání a poradenství

Jak již bylo řečeno, komplexní a mezioborový charakter kariérového poradenství a vzdělávání vyžaduje spolupráci školy s celou řadou partnerů. Vzhledem k potřebám kariérového poradenství by měly být v existujícím systému poradenských služeb v oblasti vzdělávání a zaměstnanosti **klíčovými partnery** škol především:

- **Pedagogicko-psychologické poradny (PPP)** a v úzké návaznosti na jejich činnost **speciálně- pedagogická centra** (v současné době působí na území ČR 101 pedagogicko-psychologických poraden (96 státních, 4 nestátní, 1 církevní). Příslušná pedagogicko-psychologicko poradna by měla být pro výchovného poradce partnerem zcela zásadním. Nejenže mu poskytuje nezbytné metodické vedení, ale v praktických otázkách volby povolání se na ni výchovný poradce může obracet s žádostí o provedení odborných vyšetření a diagnostiky týkajících se profesní orientace a studijních předpokladů žáků. Současně může získávat nezbytné informace o žácích, kteří jsou z nejrůznějších důvodů v péči poradny a kteří tedy zpravidla při rozhodování o volbě povolání a budoucího studia vyžadují zvláštní pozornost. V neposlední řadě se pedagogicko-psychologické poradny v řadě případů podílejí také na dalším vzdělávání výchovných poradců. **Speciálněpedagogická centra** by měla přispívat k přípravě k volbě povolání a k podpoře profesní orientace žáků s různým typem zdravotního postižení. K řešení problémů konkrétního žáka bývá zpravidla přistupováno komplexním způsobem a často se na něm podílí více odborných pracovníků (např. psycholog, speciální pedagog, sociální pracovník aj.).
- **Úřady práce**, především jejich **informační a poradenská střediska (IPS ÚP)** - úřad práce může být z hlediska požadavků, kladených na volbu povolání významným partnerem. Nespornou výhodou tohoto partnerství je úzké sepětí úřadu práce s prostředím trhu práce a tedy i schopnost poskytovat aktuální informace o vývojových trendech na trhu práce v nejrůznějších souvislostech. V tomto směru úřad práce disponuje bohatou informační a analytickou základnou. Z hlediska informačně-poradenských potřeb žáků hraje klíčovou roli **informačně-poradenské středisko úřadu práce**, které může nabídnout široké spektrum služeb –služby individuální profesní diagnostiky, poskytování informací o vzdělávacích příležitostech a možnostech následného uplatnění na trhu práce. Tyto služby mohou být poskytovány jak v rámci exkurzí žáků do IPS ÚP, tak v rámci návštěv pracovníků IPS ÚP ve školách, při společných schůzkách těchto pracovníků s rodiči a jejich dětmi apod. Návštěva střediska může vhodně doplnit výuku a informace výchovného poradce. ÚP se snaží motivovat školy k přenášení informací na žáky při první i další volbě přípravy na povolání – pořádají besedy, přednášky, skupinové návštěvy IPS. Kvalita spolupráce je do značné míry závislá na aktivitě výchovného poradce ve škole. V neposlední řadě lze v informačně-poradenských střediscích získat celou řadu informačních materiálů. Některé úřady práce také realizují vzdělávací aktivity pro výchovné poradce.
- **Školy vyššího stupně** – spolupráce se školami zpravidla spočívá v poskytování informací o školách, především pak o možnostech studia a jeho podmínkách, o dalších možnostech a příležitostech, které škola nabízí, ale také možnostech následného pokračování ve studiu na vyšších stupních škol a možnostech budoucího pracovního uplatnění. Uskutečňuje se nejčastěji formou návštěv zástupců těchto škol a organizováním besed a přednášek, ale také formou skupinových i individuálních návštěv žáků základních škol na středních školách v rámci „dnů otevřených dveří“ apod. Výchovní poradci také mohou

organizovat návštěvy na veletrzích vzdělávacích příležitostí a burzách škol.

- **Hospodářská komora** - spolupráce s hospodářskou komorou bývá zpravidla zaměřena na otázky související s nabídkou odborného vzdělávání v regionu a následnou možností uplatnění absolventů SOŠ a SOU. Pracovníci této instituce mohou poskytovat cenné a velmi konkrétní informace týkající se specifik regionálního trhu práce a jeho potřeb, mohou zprostředkovávat informace přímo od zaměstnavatelů. Jsou organizovány exkurze v podnicích, přednášky pracovníků komory pro žáky a besedy se zaměstnavateli. Přínosná může být v mnoha směrech také spolupráce nejen se samotnými **zaměstnavateli**, ale také s **jinými profesními organizacemi a zájmovými sdruženími v regionu** (např. zaměstnavatelskými svazy), která mohou disponovat řadou zajímavých, zpravidla však úzce odborně orientovaných informací.
- Další partneři (v závislosti na typu, potřebách školy a na místních podmínkách – např. **centrum bilanční diagnostiky, orgány veřejné správy, lékaři různých odborností aj.**)

Šetření mezi výchovnými poradci na základních a středních školách ukázalo, že úroveň spolupráce jednotlivých škol s těmito partnery je velmi rozdílná, stejně jako její obsah. Rovněž spektrum partnerských subjektů, na které se školy s žádostí o spolupráci obracují, je velmi různé.

Základní školy

Jak vyplynulo z vyjádření výchovných poradců, **pedagogicko-psychologické poradny** jsou jedním z hlavních partnerů škol při zabezpečování výchovného, a tedy i kariérového poradenství. Jakkoliv řešení problémů nespádajících do problematiky kariérového poradenství v činnosti těchto poraden převažuje, role poraden při podpoře profesní orientace žáků je podle poradců nezastupitelná. Zásadní přínos poradci spatřují zejména v individuální profesní diagnostice, kterou na této úrovni odbornosti neprovádí žádná jiná instituce. Současně považují za důležitou diagnostickou a terapeutickou kontinuitu při individuální profesní diagnostice v případě žáků, kteří jsou v péči těchto poraden rovněž z jiných důvodů. Pozitivně hodnotí také systematickosti a dlouhodobý charakter práce s těmito žáky. To však za současných podmínek znamená zároveň omezení kapacitních možností poraden, které tak nemohou uspokojit poptávku po jejich službách v celém rozsahu. Jistý nedostatek v působení poraden je shledáván v jejich špatném informačním zázemí v oblasti vzdělávací nabídky a konkrétních škol. V neposlední řadě je významným aspektem spolupráce s pedagogicko-psychologickými poradnami další vzdělávání výchovných poradců. V tomto směru jsou však aktivity jednotlivých poraden značně diferencované a z interview s výchovnými poradci vyplynulo, že vzdělávací nabídku nepovažují z hlediska potřeb kariérového poradenství za dostatečnou.

Informační a poradenská střediska jsou podle poradců dalším významným partnerem škol při zabezpečování kariérového poradenství; z hlediska rozsahu poskytovaných služeb a schopnosti pokrytí značného počtu žáků, pak pravděpodobně **partnerem nejvýznamnějším**. V praxi má tato spolupráce zpravidla charakter informační a poradenské činnosti pro jednotlivce (především individuální profesní diagnostika, poradenství ohledně výběru studijního či učebního oboru, konkrétní školy aj.), častěji však pro skupiny žáků, kteří do IPS docházejí v rámci exkurzí. Velmi pozitivně poradci hodnotili možnost testování zájmů prostřednictvím samoobslužného počítačového programu – setkává se u dětí s velkým zájmem, jako velmi přínosné oceňovali také informativní videofilmy o povoláních a popisy

povolání obsahující výčet pracovních činností, používaných pracovních prostředků a popis pracovního prostředí. Bohužel ne všechna IPS umožňují zapůjčování videofilmů přímo do škol, což někteří poradci hodnotí velmi negativně. Uvádějí, že zejména pro školy sídlící v odlehlejších oblastech je často návštěva IPS spojena s velkou časovou ztrátou (obtížné zajišťování suplování pak ředitele škol může vést k tomu, že návštěvy v IPS příliš nepodporují). Na druhé straně se většina dotázaných poradců domnívá, že je mnohem efektivnější IPS navštěvovat než využívat jejich služeb v prostředí školy (netýká se jen promítání videofilmů, ale také např. organizování přednášek apod.).

Za významně pozitivní považovali poradci dobrou informační základnu IPS ÚP v oblasti vzdělávací nabídky a schopnosti poradců pomoci s výběrem studijního nebo učebního oboru a konkrétní školy v závislosti na výsledcích žákovy „profesní anamnézy“ (vyhodnocení testu zájmů, prospěchu apod.). Právě absence tohoto momentu, tedy promítnutí výsledků diagnostického procesu do poradenství vedoucího ke konkrétní volbě byla poradci vnímána v případě služeb pedagogicko-psychologických poraden jako nedostatek.

Jak vyplynulo z vyjádření výchovných poradců, klíčová je pro ně rovněž spolupráce se středními školami. Poradci v řadě případů organizují besedy žáků 8. a 9. ročníků se zástupci těchto škol, účastní se dnů otevřených dveří na školách, veletrhů vzdělávání apod.

Tímto výčtem pochopitelně seznam partnerů, s nimiž jednotlivé školy spolupracují, nekončí. Naopak jejich spektrum je velmi různorodé v závislosti na místních podmínkách a v neposlední řadě také na iniciativě výchovného poradce.

Gymnázia

Z vyjádření výchovných poradců vyplynulo, že za klíčového partnera v souvislosti s kariérovým poradenstvím považují pedagogicko-psychologické poradny. Jako nejvýznamnější činnost uváděli testování žáků ve vztahu ke zjišťování jejich studijních předpokladů a volbě další studijní a profesní orientace. Současně však deklarovali svou nespokojenost s nedostatečným rozsahem těchto služeb v důsledku neodpovídajících kapacit PPP a převahy řešení výchovných a výukových problémů.

Jak výchovní poradci z gymnázií, tak výchovní poradci ze SOŠ a SOU se shodli na tom, že by možnost širší spolupráce s pedagogicko-psychologickou poradnou zejména v oblasti podpory profesní orientace velmi uvítali. Většina ze zúčastněných poradců vyslovila na základě svých zkušeností názor, že problematika související s profesní orientací žáků nepatří k prioritním oblastem PPP a současně že tyto poradny nemají pro řešení těchto otázek dostatečnou kapacitu. Mnozí se setkali s argumenty, že kapacita poraden je v zásadě vyčerpána řešením případů žáků ze základních škol a někteří z nich rovněž uváděli zkušenost s odmítáním vyšetření středoškolských studentů s poukazem na nedostatečné kapacity poraden.

za nenahraditelného partnera při řešení problémů žáků s výchovnými či výukovými obtížemi.

V této souvislosti je třeba připomenout, že jakkoliv je význam kariérového poradenství pro žáky ZŠ klíčový, ani v případě středoškolských studentů jeho potřeba a význam neklesá – pouze nabývá jiného charakteru. V obdobné situaci jako žáci základních škol se nacházejí také žáci gymnázií – rovněž oni stojí před klíčovým rozhodnutím o specifikaci své profesní orientace, byť pochopitelně s několikaletým rozdílem mentálního i fyzického vývoje. Avšak ani v případě žáků SOŠ a SOU, tedy těch, u kterých by bylo možné předpokládat, že svou

profesní volbu již učinili, nelze význam kariérového poradenství zpochybňovat. Z nejrůznějších důvodů u nich může dojít ke změně profesních plánů (např. vlivem studijních problémů či změny profesní orientace) a v důsledku toho k nutnosti realizace tzv. „druhé profesní volby“. Potřeba „kariérových“ informací u středoškoláků navíc vzrůstá v souvislosti s jejich očekávaným vstupem na trh práce a nezbytností jejich adaptace v tomto novém prostředí.

Hovoříme-li o partnerech, které výchovní poradci z gymnázií na základě svých zkušeností označují za klíčové, nelze nezmínit **informační a poradenská střediska úřadů práce**. Obdobně jako výchovní poradci ze základních škol ocenili zejména kvalitní, aktualizovanou informační základnu těchto pracovišť, vztahující se k možnostem dalšího vzdělávání – na středních, vyšších odborných, vysokých školách i v rámci pomaturitního studia. Řada poradců pozitivně hodnotila zejména poradenský modul systému OKpráce, prostřednictvím jehož databáze lze získat informace o možnostech dalšího vzdělávání na středních a vyšších odborných školách v celé ČR. Byly zmíněny rovněž nejrůznější informační akce pro žáky – přednášky o možnostech studia, o možnostech uplatnění a podmínkách zaměstnávání absolventů apod. S poměrně velkým zájmem se podle vyjádření poradců setkávají také informace o nabídce rekvalifikací.

SOS a SOU

Výchovní poradci SOS a SOU v naprosté většině označili za rozhodujícího partnera IPS ÚP. Z jejich vyjádření vyplývá, že tato spolupráce má především charakter informačně-poradenské činnosti vztahující se k problematice trhu práce – především k možnostem uplatnění absolventů v oboru v rámci regionu i v rámci ČR. IPS ÚP těmto žákům poskytují zejména informace o vývoji na trhu práce v regionu i celé ČR, o nabídce volných pracovních míst, o podmínkách uzavření pracovního poměru, o postupech, jak hledat zaměstnání, o problému nezaměstnanosti, realizují testování žáků aj. Specifickou oblast pak představuje poradenství pro sekundární profesní orientaci. Nejčastější formou předávání informací jsou besedy s žáky posledních a předposledních ročníků. Ve srovnání s ostatními typy škol je zde zřejmá mnohem užší vazba se sférou trhu práce.

Důležitým partnerem výchovných poradců SOS a SOU jsou rovněž PPP, které zajišťují vedle péče o žáky s výchovnými či výukovými problémy také služby profesní diagnostiky. Názor dotazovaných poradců na průběh spolupráce s pedagogicko-psychologickými poradnami má však dvě roviny. Na jedné straně poradci oceňují nenahraditelný přínos a působení poradny zejména v oblasti řešení osobnostních, výchovných a výukových problémů žáků. Na straně druhé opět vyjadřují nespokojenost zejména s kapacitními možnostmi poraden, které neodpovídají reálným potřebám škol. Zcela specifickou oblast pak představuje právě problematika kariérového poradenství. Srovnáme-li stanoviska poradců z jednotlivých typů škol, poněkud lépe než poradci ze SOS a SOU hodnotili spolupráci s poradnami poradci z odborných učilišť a praktických škol (právě u žáků těchto škol je často profesní diagnostika úzce spojena s řešením jiných problémů).

Významným partnerem zejména pro výchovné poradce ze SOU je **hospodářská komora**. V případě SOS je tato spolupráce podle vyjádření výchovných poradců spíše ojedinělá. Spolupráce často nabývá podoby konkrétní materiální podpory některých oborů, hospodářská komora může být garantem odborných zkoušek nezbytných pro výkon profese, zástupci komory jsou často přítomni u závěrečných učňovských zkoušek. Komora monitoruje a nabízí volná místa v oboru. Hospodářské komory však především pořádají semináře, na kterých informují o perspektivách i o možnostech konkrétního pracovního uplatnění

absolventů oboru, o záměrech zaměstnavatelů v určitém oboru v regionu. V některých případech hospodářské komory pomáhají s prezentací vyučovaných oborů i škol při nejrůznějších příležitostech. Jedním z nejvíce oceňovaných přínosů komory je pak zprostředkování a udržování vazeb mezi SOŠ a SOU, resp. jejich žáky a reálnými firmami v regionu (zabezpečování odborné praxe). Hospodářská komora se také např. podílí na celoživotním vzdělávání pořádáním mistrovských kurzů, kurzů „zaučen v oboru“.

Kromě hospodářské komory jsou velmi ceněným partnerem také samotné **firmy**, které rovněž umožňují realizaci odborné praxe žáků v reálném pracovním prostředí.

Výčet těchto partnerů pochopitelně není a s ohledem na diferencovanost místních podmínek a jejich variabilitu ani nemůže být absolutní. Úroveň vzájemné spolupráce se mezi jednotlivými partnery vždy odvíjí od specifického charakteru místních podmínek. Je zřejmé, že ty jsou do značné míry determinovány nejen iniciativností samotného výchovného poradce a podmínkami, které mu pro plnohodnotný výkon jeho funkce vytváří škola, ale pochopitelně také ochotou ke spolupráci ze strany partnerů. Mělo by být jedním z úkolů výchovného poradce a samozřejmě vedení školy usilovat o to, aby tato spolupráce byla široká a všestranně efektivní.